

Doina IONESCU

CÂTEVA CONSIDERAȚII PRIVIND ÎNVĂȚĂMÂNTUL ARTISTIC ROMÂNESC (1830-1930)

Résumé: Les années 1830-1930 sont connues comme l'époque des pionniers dans l'enseignement roumain d'art. Les écoles ouvertes dans les pays roumains n'étaient inférieures du tout aux écoles européennes renommées de l'époque.

Les artistes sortis des écoles des beaux-arts bénéficiaient des méthodes efficaces d'instruction artistique et d'un haut niveau de formation qui leur permettaient de continuer l'oeuvre de leurs maîtres.

Les premiers maîtres ont été Theodor Aman, Gheorghe Tattarescu et Gheorghe Panaiteanu-Bardasare, qui ont fait des efforts particuliers pour l'ouverture de hautes écoles d'art. En Moldavie, en 1860, à Iași, L'École des Beaux-Arts est ouverte sous la direction de Panaiteanu, la Pinacothèque étant ouverte en même temps. À Bucarest, L'École des Beaux-Arts et la Pinacothèque s'ouvrent le 14 décembre, sous la direction de Theodor Aman.

Malheureusement, tous ces établissements d'art étaient dépourvus de moyens matériels et techniques pour le déroulement des cours. Un autre problème était le manque des bâtiments, des immeubles appropriés, pour permettre à de nombreux aspirants à la gloire artistique de participer à ce type d'enseignement.

En 1866, à cause de la situation financière difficile, les écoles ont fermé leurs portes, mais l'année suivante le prince Carol a ordonné leur rouverture, à base des moyens budgétaires.

À Iași, l'intérêt pour l'art est assez faible et d'une portée locale. À l'encontre de la Moldavie, les bucarestois sont plus actifs et la capitale s'impose de plus en plus dans la promotion du mouvement artistique.

Les oeuvres exposés ont eu une contribution importante à la formation et l'évolution du bon goût. Dans les Salons roumains, organisés à partir de 1865, on trouvait des ouvrages signés par Nicolae Grigorescu, Sava Henția, Carol Popp de Szathmary, Theodor Aman, Gheorghe Tattarescu, Constantin Stăncescu, Mihail Ștefănescu, George Popescu, Dem. Marinescu, Ion Andreescu, Ștefan Ionescu Valbudea.

La nouvelle génération d'artistes formée à la fin du 19e siècle et dans les premières décennies du 20e siècle ouvrera une nouvelle perspective à la création artistique, une nouvelle étape dans laquelle la rigueur de l'académisme sera abandonnée, en faisant lieu aux mouvements novateurs, modernes.

Pendant toute cette période d'évolution de l'enseignement roumain d'art, une entière pléiade de personnalités s'affirme: maîtres et disciples, des artistes qui ont joué un rôle d'une grande importance dans le panthéon de l'art nationale: Francisc Șirato, Jean Al. Steriadi, Sabin Popp, Nicolae Dărăscu, Lucian Grigorescu, Alexandru Ciucurencu, Dimitrie Paciurea, Camil Ressu, Cornel Medrea, Constantin Baraschi, Boris Caragea et encore beaucoup d'autres.

Înființarea Școlilor Naționale de Arte Frumoase în România reprezintă un moment important în istoria învățământului artistic, dar și în istoria artelor plastice românești.

Pentru ca un artist plastic să devină renumit, trebuia să se producă o serie de modificări legate de mentalitate, atât a celor care o creau, cât și a publicului iubitor de artă. Mentalitatea artistului era în raport direct cu formația sa profesională și cu clasa socială din mijlocul căreia se ridicase. Exista posibilitatea ca artistul să se formeze sub o direcție „luminată” în condițiile în care îi erau respectate

demnitatea sa de om, care să contribuie la dezvoltarea calităților sale intelectuale și profesionale. Acest lucru era posibil într-o academie sau într-o școală superioară de artă, asemănătoare aceloră din Occident. Încă de la înființare, ele au sprijinit progresul social al țării și au asigurat prestigiul artelor plastice în viața națională.

Introducerea desenului în școli reflectă schimbările survenite în funcția socială a artei și poziția artistului în viața socială. Primele nuclee ale învățământului artistic românesc, în cadrul școlilor laice susținute de stat, au apărut la Iași și București, creându-se, în prima fază, catedre de desen.

Programa de învățământ a Gimnaziului din Iași menționează, în anul 1833, existența catedrei de calligrafie și desen, condusă de Josef de Adler, autor al unui tratat de peisaj și flori, pentru a le servi elevilor. Introducerea desenului în școli reprezintă preocuparea lui Gheorghe Asachi de a pune bazele unei adevărate „școli de zugrăveală”. El a căutat să cultive talentul unor tineri în vederea folosirii lor ca profesori ai acestei școli, însă nu a reușit decât să ofere elevilor primele cunoștințe elementare de meșteșug, pregătindu-i pentru studii la academiile din străinătate, pe care unii le-au urmat ca bursieri. Metodele de instruire plastică și înaltul nivel de pregătire și îndrumare pe care îl aveau absolvenții la acea vreme nu erau cu nimic mai prejos decât cele din academiile europene de renume. Astfel, cei care au mers la specializare la München, Viena, Paris sau Roma au făcut față cu cinste cerințelor profesorilor.

Înainte de fondarea unei școli de arte frumoase de tip occidental, s-a dezvoltat latura artistică în învățământul secundar ieșean, apoi, de la 1835, se creează Academia Mihăileană. Astfel, pentru prima dată, arta va primi atenția ce i se cuvine. Gheorghe Asachi dorea să trezească în compatrioții săi interesul pentru artă, să descopere, să susțină și să formeze noi talente. În felul acesta, devine o necesitate deschiderea unei școli în care elevii să dobândească noțiuni elementare de desen. La scurt timp de la înființare, s-a constatat o ridicare a nivelului artistic moldovean. O contribuție importantă la existența unui mediu artistic de înaltă ținută au avut-o pictorii străini cu o solidă educație profesională. La început, aceștia au format întregul personal didactic. Dintre ei putem menționa, alături de Josef de Adler, pe Ioan Müller, numit de Mitropolitul Veniamin ca profesor de desen și de „zugrăvie istorică”. Mai târziu, artistul german a fost numit litograful oficial a lui Asachi și profesor de desen la Academia Mihăileană. A urmat apoi la catedra de desen italianul Giovanni Schiavoni, iar la scurtă vreme, Asachi l-a numit profesor la Academia Mihăileană. Mai târziu, la catedră urmează Mauriciu Löffler, iar profesor de zugrăvire a fost numit Ludovic Stavski. Gheorghe Asachi a fost preocupat ca învățătura să aibă un sens românesc și să fie conform nevoilor românilor.¹ Arta aplicată ține un loc la fel de important ca și arta pură, iar aceasta va fi îndreptată mereu într-o direcție didactică și utilitară. Școala va răspunde cerințelor Bisericii, pregătind pe viitorii pictori de factură religioasă. De asemenea, școala va satisface una din dorințele cele mai arzătoare ale publicului, formând artiști în domeniul gravurii și litografiei, tehnici care permiteau multiplicarea unor compoziții ce reprezentau diverse evenimente și scene din trecutul istoric. Aceste litografii erau la îndemâna oricărui cetățean iubitor de artă. Printre primii elevi ai Academiei Mihăileane menționăm pe Lemeny, Panaiteanu-Bardasare, Năstăseanu, Alexandru Asachi, Giușcă, Atanasiu, T. Codrescu. După zece ani de funcționare, Academia Mihăileană se închide, unul dintre motive fiind comportamentul tendențios al elevilor, care erau bănuși de idei subversive.

Evenimentele politice nefavorabile dinainte și după 1848 au contribuit la întârzierea redeschiderii școlii. Au existat unele motivații legate de această amânare. În primul rând, temerea autorităților față de tot ce venea de la Paris, în special față de ideile revoluționare.

¹ George Oprescu, *Pictura românească în secolul XIX*, București, Editura Meridiane, 1984, p. 183.

Momentul Unirii celor două Principate a creat împrejurări favorabile pentru înființarea școlilor de arte frumoase și a pinacotecilor. În acei ani exista o perioadă de liniște relativă, de entuziasm și satisfacții, ceea ce a creat climatul unei existențe durabile pentru aceste instituții de cultură.²

De teama unor contacte cu ideile noi ale Franței, care oricum nu puteau fi cu totul oprite, tinerii români erau trimiși cu bursă la Roma, Viena și München.

Constituirea Școlii de Arte Frumoase din Iași, la 1860, se va face nu la voia întâmplării, ci la intervenția energică a lui Panaiteanu-Bardasare, fost elev al Academiei Mihăilene. Prin înființarea acestor școli speciale se ținea la formarea unei culturi generale în domeniul artei și la o performanță profesională, demne de o ființă umană menită să ocupe, prin însușirile sale, un loc important în societate. S-au organizat în această perioadă expoziții de artă, urmărindu-se formarea gustului public prin familiarizarea cu lucrările artiștilor și stabilirea unui criteriu de apreciere. Aceste expoziții erau permanente sau temporare și constituiau un bun prilej de confruntare a tendințelor, de cunoaștere a experiențelor noi, de perfecționare și progres. Din aceste expoziții se selectau cele mai bune lucrări, autorii lor fiind recompensați cu burse în străinătate. Expozițiile de la Academia Mihăileană se organizau în mod regulat, ele reprezentând o bună ocazie de afirmare de noi talente.

Prin stăruința lui Gheorghe Asachi și la îndemnul primului ministru Mihail Kogălniceanu, domnitorul Alexandru Ioan Cuza a hotărât înființarea la Iași a Școlii de Arte Frumoase și a Pinacotecii. Școala a fost deschisă oficial în anul 1861. Spațiul destinat celor două instituții a fost stabilit în casele lui Alexandru Roznovanu, care au fost cumpărate în acest scop. La 29 august 1860, domnitorul Cuza îl numește pe Panaiteanu-Bardasare în postul de director al Muzeului din Moldova, cu obligația de a preda la școala de pictură și sculptură ce urma a se înființa. Înscrierea școlii în bugetul statului s-a făcut doar mai târziu, în anul 1864, odată cu cea de la București.

În București, încă din deceniul trei al secolului al XIX-lea s-a simțit nevoia introducerii învățământului de specialitate. Astfel, unii artiști veniți din Europa Centrală au fost numiți profesori, având să-și lege destinul de începuturile cursurilor sistematice de desen. Dintre aceștia s-a remarcat Carol Wahlstein, care a fost numit profesor la Colegiul Sfântul Sava. Acesta s-a dedicat cu mult devotament elevilor săi, procurându-le diverse materiale necesare studiului. Wahlstein a propus publicarea unei lucrări de specialitate pe care el a tradus-o și a actualizat-o după tratatul arhitectului renescentist Vignola. Așa, lucrarea, concepută foarte didactic și pe înțelesul tuturor, s-a bucurat de mult succes, ea fiind publicată în anul 1836 în 1000 de exemplare. Din anul 1851, Constantin Lecca a continuat activitatea didactică a lui Wahlstein, achiziționând planșe și modele pentru orele de desen. În anul 1859, Gheorghe Tattarescu urmează la catedra de desen la Colegiul Sfântul Sava, făcând noi achiziții de planșe, albume și material didactic. În anul 1860, Tattarescu se gândește mereu la posibilitatea înființării unei școli superioare de artă, astfel că, în luna decembrie, înaintează Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice un proiect pentru o școală de pictură și sculptură. Gheorghe Tattarescu a desfășurat activitatea didactică la Colegiul Sfântul Sava până în octombrie 1864, când a fost numit profesor de pictură la Școala de Belle-Arte.

Înființarea unei școli de specialitate în București a fost susținută și de doi intelectuali aflați la conducerea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, și anume: de ministrul Kretzulescu și de V.A. Urechia (ce deținea funcția de director al Instrucțiunilor Publice). Pe data de 10 septembrie 1864, ministrul Kretzulescu reușește să introducă în bugetul de stat noua instituție propusă și numește în funcție pe primii doi profesori ai școlii, pe Theodor Aman și pe Gheorghe Tattarescu, primul în calitate de director, al doilea în cea de profesor de pictură. Domnitorul Alexandru Ioan Cuza semnează, pe 5 octombrie 1864, decretul prin care cei doi pictori sunt investiți în funcțiile propuse de ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice. Theodor Aman înaintează ministerului un proiect de

² *Ibidem*, p. 187.

organizare și funcționare a școlii. Însă Regulamentul Școlilor Naționale de Belle-Arte, cel acceptat, a fost realizat de V.A. Urechia și a rămas în vigoare timp de cinci ani, dovedindu-se că planul vast preconizat în cuprinsul său a fost supradimensionat față de posibilitățile reale asigurate de societatea vremii. Regulamentul a fost aprobat de domnitorul Cuza pe 23 octombrie 1864 și publicat în Monitorul Oficial al Principatelor Unite Române.

Școala de Belle-Arte a fost deschisă oficial pe 14 decembrie 1864. Astfel a fost fondată o instituție de învățământ de importanță capitală pentru cultura țării.³ În proiectul de funcționare propus de Theodor Aman, se acorda o pondere mai mare picturii, artistul prevăzând ca materii de studiu pictura, sculptura și, eventual, gravura. Față de acest proiect, în forma sa definitivă, Regulamentul pentru școlile de belle-arte stabilește ca instituțiile să cuprindă următoarele specialități: pictură, sculptură, arhitectură, gravură și arta grădinilor. Școlarizarea urma să dureze trei ani, cu excepția cursului de artă a grădinilor, care se desfășura pe o perioadă de un an. Au fost introduse, de asemenea, unele materii deosebit de necesare: studii anatomice, cursuri facultative de istorie și literatură și, obligatorii, cele de estetică.⁴ Școlile au funcționat după acest regulament timp de paisprezece ani, următorul fiind dat în 1883. Acest regulament aduce modificări radicale în organizare, programă și personal didactic. Secțiunile care intrau în componență erau pictura, sculptura, arhitectura și gravura, ultimele două luând o amploare deosebită. Programa analitică se amplifică, iar pentru unele tehnici, aceasta este concepută în conformitate cu specificitatea fiecăreia.

Școala de Belle-Arte din București a înregistrat la început un efectiv de douăzeci de elevi. Dintre aceștia, menționăm pe Ioan Mandescu, Constantin Ștefănescu, Constantin Dendrino, Ștefan Mincu, V.D. Cotruciu, Dumitru Marinescu, George Ioanid, Mihail Dan, Iancovache Constantinescu. Printre profesorii care au făcut parte din corpul profesoral sunt amintiți doctorul Alexandru Marcovici pentru catedra de anatomie, arhitectul Dimitrie Berindei, Karl Storck pentru catedra de sculptură, Gheorghe Tattarescu pentru catedra de pictură, Gaetan Burelly, profesor de arhitectură, și pictorul Constantin I. Stăncescu pentru catedra de estetică și istoria artei. În calitate de director, Theodor Aman a fost preocupat mereu de dotarea școlii cu mobilierul și materialul didactic necesare pentru funcționarea în bune condiții a procesului educativ. O contribuție importantă în buna desfășurare a cursurilor a avut-o și Gheorghe Tattarescu, prin publicarea, în 1865, a lucrării *Precepte și studii folositoare asupra proporțiilor corpului uman și dessemnu dupe cei mai celebri pictori*. El oferea tinerilor artiști un manual de bază, ajutându-i să înțeleagă mai bine problemele de compoziție și proporțiile corpului uman, de impostare a personajelor în context cu respectarea fugii perspectivele. Pentru îmbogățirea cunoștințelor elevilor, au fost achiziționate materiale ilustrative și reproduceri după lucrări celebre. După doi ani de existență, pe data de 1 august 1866, apare înștiințarea desființării școlilor, fiind instituit bugetul de austeritate în domeniul culturii. Astfel, au fost radiate din buget școlile de arte. Theodor Aman înaintează domnitorului un amplu memoriu, în care erau prezentate un scurt istoric al fondării instituției, programa analitică, concursurile și recompensele care s-au dat elevilor. Având acceptul tacit al ministrului și promisiunile de susținere din partea domnitorului, școlile nu și-au întrerupt, faptic, activitatea. La scurtă vreme, pe 1 aprilie 1867, activitatea este reluată oficial. Urmează o perioadă destul de grea, în special în ceea ce privește funcționarea catedrelor, spre exemplu cea de sculptură și xilografie. Din considerente economice, au fost desființate catedrele de anatomie, perspectivă și caligrafie.

Regulamentul menționa ca la finele fiecărui an să fie acordate recompense elevilor studioși sub formă de premii, distincții și burse școlare sau burse în străinătate. Astfel, au fost realizate medalii din bronz și argint care au fost decernate cu ocazia festivităților de premiere, într-o solemnitate

³ Adrian Silvan Ionescu, *Învățământul artistic românesc, 1830-1892*, București, Editura Meridiane, 1999, p. 110.

⁴ *Ibidem*, p. 112.

desăvârșită, la care erau invitate diverse oficialități, personalități marcante ale culturii românești. La aceste momente solemne participau de asemenea coruri, fanfare și presa. În cadrul acestor ceremonii de anvergură erau împărțite distincții premianților. Cu aceste ocazii erau organizate ample expoziții cu lucrări ale elevilor, care puteau fi vizitate de public până la sfârșitul lunii ianuarie a anului următor. Studiile se distingeau printr-un caracter clasic, academic, fiind făcute după natură, după corpul uman, după mulaje antice și copii după opere europene. Dintre cei premiați, doar câțiva și-au păstrat numele în paginile istoriei artei. Mulți însă au rămas niște anonimi, doar nume fără identitate concretă pe un document de arhivă, în vreme ce alții își aduceau încă de pe atunci un loc privilegiat în panteonul artei naționale.⁵ Păstrând o prezentare cronologică, menționăm câteva nume de artiști care au fost medaliați: Sava Henția a obținut, în anul 1868, medaliile de bronz și de aur, iar Mihail Dan medalia de aur. După doi ani, concurează artiștii Sava Henția, Mihail Dan și Iacovache Constantinescu. A fost declarat câștigător Sava Henția. În același an, tânărul Ion Andreescu a primit o mențiune la estetică. În anul 1871 sunt medaliați: George Demetrescu Mirea, cu o mențiune și medalie de bronz, Ion Andreescu, cu medalie de bronz, și Ion Georgescu, tot cu o medalie de bronz. În anul 1876 Ion Georgescu și Ștefan Ionescu-Valbudea se mențin printre elevii frunzași. Bursele în străinătate au fost destul de puține. Primul concurs organizat în vederea acordării bursei în străinătate s-a desfășurat la București, în 1869. A fost declarat câștigător al unei burse la Paris Mihail Ștefănescu, care deținea pe atunci postul de stenograf la Camera Deputaților. În anul 1870 a câștigat o bursă la Paris pictorul Sava Henția, care se înscrie la École des Beaux-Arts, sub îndrumarea profesorului Alexandre Cabanel. Au mai beneficiat de bursă în străinătate Ion Georgescu la sculptură, George Demetrescu Mirea la pictură. În timpul șederii la Paris, artiștii au participat la Saloanele Oficiale organizate în anii 1880, 1881, 1882, 1883 și 1884, de cele mai multe ori fiind premiați. Ion Georgescu primește câte o mențiune la Saloanele din 1881 și 1882. G.D. Mirea participă, în anul 1900, la Expoziția Universală de la Paris, fiind distins cu un premiu „hors concours”. Tinerii bursieri plecați în străinătate au întâmpinat, toți, aceeași problemă grea, și anume, întârzierea banilor trimiși din țară, astfel că de cele mai multe ori erau puși în situații neplăcute, fiind într-o așteptare febrilă, dar cu un final pozitiv. De-a lungul existenței acestor școli de specialitate au fost mereu restricții bugetare. Aceste îngrădiri în buna desfășurare a activității l-au determinat pe Theodor Aman să își dea demisia de două ori la un interval scurt: în septembrie 1881 și în aprilie 1882, prezentând totodată și toate problemele cu care se confruntă, în calitate de director, starea defectuoasă în care se afla școala la acea dată și situația dezastruoasă a învățământului artistic românesc, cu toate rezultatele strălucite pe care le obținuse.

După decesul lui Theodor Aman, la conducerea Școlii de Belle-Arte a urmat C.I. Stăncescu. Sub conducerea lui s-au realizat unele progrese pe plan organizatoric și material. S-au reînființat expozițiile anuale ale artiștilor în viață. În cadrul școlii s-a creat secția de arhitectură, s-au pus bazele unei biblioteci și s-a mărit numărul bursierilor. Stăncescu era un admirator al unui clasicism desuet și a încercat să-și impună preferințele în cadrul expoziției organizate în anul 1894. A apărut astfel o luptă de idei ale căror ecouri s-au răspândit și în școală, astfel că lucrările expuse în 1896 au fost distruse în totalitate. Protestele artiștilor au devenit tot mai puternice, astfel că, după trei ani de frământări, pe 13 februarie 1899, Stăncescu a fost forțat să demisioneze din funcția de director, dar și din funcția de profesor, după 32 de ani de activitate.

Odată cu dispariția celor doi fondatori ai învățământului artistic românesc, se încheia etapa de glorios pionerat din educația plastică la nivel academic și se trecea la o etapă nouă, în care erau fructificate roadele strădaniilor depuse de aceștia pentru a forma artiști bine pregătiți, capabili să le continue opera.⁶

⁵ *Ibidem*, p. 187.

⁶ *Ibidem*, p. 301.

O problemă sensibilă în educația artistică a fost aceea a accesului fetelor în școlile de artă. În secolul al XIX-lea, pregătirea sexului feminin avea un caracter limitat mai ales la Școlile Normale. Pe 15 octombrie 1886, șase tinere: Ecaterina și Elena Ghiurgiu, Elena Andonescu, Ileana Calangiu, Elisa Petrescu și Marica Ghiurgiu depun la minister o cerere prin care solicită să fie permise la cursurile de desen și caligrafie ale Școlii de Belle-Arte din București. După șase luni, în iunie 1894, Ministerul se pronunță și interzice primirea fetelor în școlile de arte, pentru ca apoi, după un an, să revină asupra deciziei, ele fiind acceptate, având acces liber la educație artistică la fel ca băieții.⁷ La concursul din iunie 1890, între laureați figurau cinci reprezentante ale sexului frumos: Natalia Constantinescu, Adelina Clemente, Fevronia Dimitriu, Aneta Gafencu și Lucreția Negrea.

Perioada cuprinsă între înființarea acestor școli și sfârșitul secolului al XIX-lea a fost cea mai eficientă, prin contribuția adusă de elevi la dezvoltarea creației plastice românești. În acea perioadă au frecventat cursurile, la Iași și București, o mie nouă sute de elevi, fiind educați de sute de profesori, care au avut un rol esențial în promovarea artei naționale. După demisia lui Stăncescu în anul 1899, a urmat la conducerea școlii bucureștene, timp de trei decenii, artistul George Demetrescu Mirea, care era profesor de pictură. Pe lângă acesta, au predat profesorii Constantin Pascali și Eugen Voinescu, înlocuiți, în anul 1901, de Ipolit Strâmbulescu și de Dimitrie Serafim la pictură, Vladimir Hegel la catedra de sculptură, Dr. D. Gerota la catedra de anatomie și Al. Tzigara-Samurcaș la catedra de istoria artelor și estetică. Între cei care au beneficiat de învățăturile lor au fost artiștii: Apcar Baltazar, Francisc Șirato, Jean Al. Steriadi, Sabin Popp, Nicolae Dărăscu, Lucian Grigorescu și Alexandru Ciucurencu.

În pragul secolului al XX-lea, numărul de cadre didactice era scăzut, existând doar șase profesori, trei de pictură și desen și câte unul la sculptură, istoria artei și estetică. Lucrul în atelier avea drept obiectiv principal însușirea temeinică a desenului ca punct de plecare atât pentru pictură, cât și pentru sculptură. Conform Regulamentului din 1883, durata de învățământ era de cinci ani. Cursurile practice au trecut de la studiul după model de ghips la cel după model viu. Școlile au funcționat după vechiul regulament până în anul 1909. La început de secol XX, după aproape patru decenii de existență, școlile de arte și-au creat un bine meritat prestigiu în viața artistică românească. Pe lângă activitatea de formare a unei noi generații de artiști, școlilor le revenea sarcina conducerii și îmbogățirii pinacotecilor și, de asemenea, de organizare a expozițiilor periodice ale artiștilor în viață.⁸

Din nefericire, condițiile în care s-a desfășurat învățământul artelor frumoase în București au fost vitrege, cursurile desfășurându-se în spații improprie, în locații diverse și în condiții grele. Pentru ajutorarea unor elevi lipsiți de mijloace materiale erau prevăzute burse, însă doar un număr foarte mic dintre ei se bucurau de ele: unsprezece elevi în anul 1902, doisprezece în 1907 și cinci în anul 1910. În acea perioadă, directorul George Demetrescu Mirea se adresa ministerului, prezentând insuficiența sumelor alocate. În perioada de reorganizare din anii 1908-1909, Școala de Belle-Arte și-a precizat structura, separându-se atât de Școala de Arhitectură, cât și de Pinacoteca Statului, dar continuând să păstreze legături cu principalele colecții de artă.

În primul deceniu al secolului al XX-lea a crescut preocuparea pentru artele decorative. Profesor la această catedră a fost numit George Sterian, care a făcut proiecte pentru mobilier, covoare, vitralii și ceramică. Insuficient susținut din punct de vedere material, profesorul nu a putut cere elevilor decât executarea unor proiecte pentru diverse lucrări. Lui Sterian, la catedra de arte decorative, i s-a alăturat, din anul 1906, pictorul Costin Petrescu, care era prin formație arhitect. În același an, George Sterian a înființat „Secția de arte naționale și decorative“, ca o anexă a Școlii de Belle-Arte, ocupând

⁷ *Ibidem*, p. 282.

⁸ Raol Șorban, *100 de ani de la înființarea Institutului de arte plastice Nicolae Grigorescu din București*, București, Editura Meridiane, 1964, p. 47.

funcția de director onorific. Artistul se limita exclusiv la studiul picturii murale, tehnică în care a excelat de-a lungul vieții. După o perioadă de timp, în anul 1932, Costin Petrescu a publicat în limba franceză manualul său *L'art de la fresque*. Un alt profesor care a fost preocupat de existența unor manuale de specialitate a fost Ipolit Strâmbulescu. Acesta și-a expus principiile sale didactice în manualul *Desenul și principiile pedagogice*.

După intrarea României în Primul Război Mondial, pentru învățământul artistic a urmat o perioadă foarte grea. În 1916-1917 cursurile nu s-au ținut deloc. În anul următor condițiile de lucru în ateliere s-au înrăutățit, iar profesorii, datorită poziției lor patriotice, au întâmpinat greutăți. După perioada de sacrificii cauzate de război, școlile și-au reluat activitatea. Încet, începe să crească numărul elevilor. Din anul 1918, mulți tineri transilvăneni, între care Aurel Ciupe, Josif Bene, Anastasie Demian, Josif Fekete, Romul Ladea, Epaminonda Bocca, Emil Cornea, Aurel D. Popp, merg să studieze la Școala de Belle-Arte din București, iar în timpul verii vor organiza câțiva ani în șir, pentru elevii din Baia Mare și din Cluj, colonii de lucru la Baia Mare.

Între anii 1925 și 1928, la conducerea Școlii de Belle-Arte din București a fost numit director pictorul Camil Ressu. Încă de la numirea sa în învățământul artistic, a stimulat tinerele talente prin instituirea unui premiu săptămânal pentru cel mai bun proiect de compoziție. Camil Resu a avut o deosebită influență asupra formării multor artiști, aceștia l-au admirat și prețuit pentru priceperea și capacitatea sa pedagogică.

Învățământul artelor frumoase a evoluat mai lent decât mișcarea plastică. Acest decalaj s-a datorat, în primul rând, faptului că academiile de artă promovau principiile convenționale ale artei oficiale. În anul 1922, secția de desen și caligrafie s-a transformat în secția pedagogică. Abia din 1928 absolvenții secției pedagogice vor obține titlul de profesori secundari, în locul aceluia de maeștri de dexterități.

Între cele două războaie mondiale, linia artei a urmat un curs ascendent, fiind o continuare a tradițiilor antebelice. În școlile de arte frumoase au început să apară viguroase tendințe inovatoare. Se constată o împlinire a corpului didactic cu profesori tineri, figuri reprezentative ale noii arte: Dimitrie Paciurea, Fritz Storck, Cecilia Cuțescu-Storck, care au adaptat cursurile practice cu cele teoretice.

Dintre tinerii care au studiat la Școala de Belle-Arte din București, în primele trei decenii ale secolului al XX-lea, menționăm pe graficianul Marcel Olinescu, sculptorul Josif Fekete și sculptorul Radu Moga, toți trei avându-l ca profesor pe sculptorul Dimitrie Paciurea. Aceștia au devenit în timp personalități marcante ale culturii hunedorene, contribuind prin activitatea lor creatoare la dezvoltarea vieții artistice în zonă.

În acea perioadă, în care au fost momente istorice grele, a existat o continuitate în învățământul artistic, ceea ce a însemnat o contribuție importantă la dezvoltarea artelor plastice. S-a trecut la predarea unor discipline ce figurau în acel moment doar formal, spre exemplu, gravura cu diferitele ei tehnici. În domeniul artelor decorative s-au deschis noi posibilități de creație. A existat o dorință a profesorilor de a realiza în predare o unitate de stil, bazată pe tradiții naționale, și o preocupare de a lega învățământul de activitatea productivă. Mai mulți profesori ai Școlii de Belle-Arte din București și o serie de artiști din afară au pus în discuție unele aspecte ale orientării învățământului, cerând îmbunătățirea lui. În acel moment de mari frământări în istoria școlii din București, noile tendințe au polarizat și o parte din profesorii mai vechi.⁹

Privind retrospectiv asupra învățământului artistic românesc, este relevant faptul că majoritatea artiștilor plastici au fost elevii acestor școli, mulți dintre aceștia legându-și viața de destinele lor în calitate de profesori. Ei și-au transmis cunoștințele temeinice elevilor, însă fără a le înăbuși

⁹ *Ibidem*, p. 73.

personalitatea. Acest lucru justifică diversitatea stilistică a creației artiștilor români, care nu au recurs la curentele formaliste extreme existente între cele două războaie mondiale. Până după cel de-al Doilea Război Mondial, profesorii erau nevoiți să lupte cu forurile conducătoare pentru a asigura susținerea morală și materială necesară bunei desfășurări a activității didactice. Cu toate aceste dificultăți, profesorii au ajutat pe acei elevi în care se simțea existența unui viu suflu artistic, între maestru și discipol existând o puternică legătură sufletească, care a continuat de multe ori și după absolvirea studiilor.